

YENİDEN DEĞERLEME UYGULAMASININ SERMAYEYİ KORUYUCU ETKİSİ

Hikmet ULUSAN

Cumhuriyet Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü

Özet

Enflasyon dönemlerinde amortisman tabi varlıkların maliyet bedelleri üzerinden ayrılan amortisman giderleri, reel gider etkilerini yansıtmamaktadır. Bu nedenle, gerek amortisman giderlerinin ayrıldığı yıllarda gerekse amortisman tabi varlıkların satışı sırasında fiktif karlar ortaya çıkmaktadır. Bu fiktif kârlar üzerinden ödenen vergi ve dağıtılan kar payları, işletmelerin sermayesinin aşınmasına neden olmaktadır. Enflasyon dönemlerinde amortisman tabi varlıklar üzerinden ayrılan amortisman giderlerinin reel gider etkilerini yansıtabilmeleri için, bunların varlığın tarihi maliyetinin enflasyona göre düzeltilmiş değeri üzerinden ayrılması gerekir. Bu çalışmada, yeniden değerlendirme uygulamasının kapsamına giren amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayeyi ne ölçüde koruduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Yeniden değerlendirme uygulamasıyla varlıklara yatırılan sermayenin önemli ölçüde korunduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon Muhasebesi, Yeniden Değerleme, Amortisman Giderleri, Sermayenin Korunması.

Abstract

Capital Protection Effect of Revaluation Application

During the inflation periods, the computing depreciation expenses over the cost values of depreciable assets don't reflect the real expense effects of them. Therefore, the fictitious profits come out in years the depreciation expenses are computed and also when the depreciable assets are sold. The pay outs and taxes charged over this fictitious profits cause the loss of capital of the companies. During the inflation periods, in order to the computing depreciation expenses over the depreciable assets can reflect the real expense effects of them, the depreciation expenses must compute over the value which the historical cost of asset has adjusted according to inflation. This study aims to determine to what extent the revaluation application can protect the capital investing on assets depending on the revaluation application. With the revaluation application has been determined that the capital investing on assets is considerably protected.

Keywords: Inflation Accounting, Revaluation, Depreciation Expenses, Protection of Capital

1. GİRİŞ

Enflasyon dönemlerinde paranın satın alma gücündeki düşme nedeniyle tarihi maliyet muhasebesi ilkelerine bağlı kalınarak hazırlanan finansal tablolar, işletmelerin gerçek finansal durumunu ve kârlılığını göstermemektedir. Çünkü, finansal tablolarda yer alan nakit, alacak ve borçlar dışındaki diğer varlık, kaynak,

gelir ve giderler farklı satın alma gücüne sahip para birimi ile sunuldukları gibi finansal tablolarda tarihi değerleri ile yer alırlar. Bunun nedeni ise, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden “parayla ölçülme” ve “maliyet esası” kavramlarının işlevlerini yerine getiremez hale gelmeleridir

Amortisman tabi varlıklar, enflasyondan en çok etkilenen varlıklardır. Bu varlıklar, bilançoda maliyet değerleri ile yer aldıklarından gerçek değerleri ile sunulmamış olurlar. Ayrıca, bu varlıkların maliyet bedelleri üzerinden ayrılan amortisman giderleri de, reel gider etkilerini yansıtmamaktadır. Bu nedenle, gerek amortisman giderlerinin ayrıldığı yıllarda gerekse amortisman tabi varlıkların satışı sırasında ortaya çıkan kâr, fiktif kârları da içermektedir. İşletmeler, bu fiktif kârlar üzerinden vergi kanunları çerçevesinde vergi ödemekte ve kâr payı dağıtmaktadır. Olmayan kâr üzerinden ödenen vergiler ve dağıtılan kâr payları ise, amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayenin aşınmasına neden olmaktadır. Amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayenin aşınması durumu, ileriki bir zamanda işletmelerin bu varlıklarını yenilemek istemeleri halinde gerekli fonların temin edilememesi gibi bir olayla kendini gösterecektir. Enflasyon dönemlerinde amortisman tabi varlıklar üzerinden ayrılan amortisman giderlerinin reel gider etkilerini yansıtabilmeleri için, amortisman giderlerinin varlığın tarihi maliyetinin enflasyona göre düzeltilmiş değeri üzerinden ayrılması gerekir.

Türkiye’de uzun süreden beri hiper enflasyon görülmesine rağmen - Sermaye Piyasası Kurulu (SPKrl.) tarafından hazırlanan ve 01.01.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan “Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tablolarda Düzeltilmeye İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ” hariç (Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği, Seri: XI, No.: 20) - enflasyon muhasebesinin uygulanması konusunda yasal bir zorunluluk bulunmamaktadır. SPKrl.’nin adı geçen tebliğinin de sadece kurulun denetimine tabi işletmeleri bağlayıcı özelliği bulunmaktadır. Ayrıca, söz konusu işletmeler enflasyon muhasebesi uygulaması bile bunların ödeyecekleri vergi, tarihi maliyet muhasebesi ilkelerine bağlı kalmamaları ve vergi mevzuatı hükümlerine uyularak ölçtükleri kârlılık üzerinden olacaktır. Ancak, Türkiye’de 2003 yılında vergi mevzuatı açısından ülke genelinde enflasyon muhasebesine geçilmesi ilke olarak benimsenmiştir. (Sermaye Piyasası Kurulu, 2002).

Türkiye’de ülke genelinde enflasyon muhasebesine geçilmesinin ekonominin gündemine gelmesi yeni bir konu değildir. Bu konu, daha önceden de gündeme gelmiştir (Karslı, 1997; Kul, 1997). Ancak, enflasyon muhasebesi uygulamasına bir şekilde geçilememektedir. Enflasyonun işletmelerin muhasebe bilgileri üzerinde yaptığı tahribat, uzun zamandan beri Türkiye’de finansal tablo düzenleme yetkisi ile donanmış devlet örgütleri tarafından bilinmektedir. Bu nedenle, yetkili devlet örgütleri, enflasyon muhasebesi yerine işletmeleri enflasyona karşı korumak amacıyla vergisel önlemler olarak uygulamaya koymuşlardır. Bu vergisel önlemlerin amacı, enflasyonun neden olduğu fiktif

kârların vergilendirilmeyerek işletmelerin daha az vergi ödemeleri ve daha az kâr payı dağıtımları suretiyle işletme öz kaynaklarının aşınmasının önlenmesidir.

Bu çalışmada işletmeleri enflasyona karşı korumak amacıyla uygulanan yeniden değerlemenin, kapsamına giren amortismanına tabi varlıklara yatırılan sermayenin korunmasında ne ölçüde etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, aşağıda öncelikle Türkiye'deki yeniden değerlendirme uygulaması, enflasyon muhasebesi ve sermayenin korunması konularından bahsedildikten sonra yeniden değerlendirme uygulamasının kapsamına giren varlıklara yatırılan sermayenin korunmasını ne ölçüde sağladığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. YENİDEN DEĞERLEME

Yeniden değerlendirme uygulaması, işletmelerin mal varlıklarındaki gizli değerlerin tamamen veya bir ölçüde bilançonun pasifinde ayrı bir kalem halinde açıklanmasından ibaret olan bir uygulamadır (Karayalçın, 1988:196). Bu uygulama, finansal tablo kalemlerinin tarihi maliyetle değerlemesini öngören tarihi maliyet muhasebesi ilkelerine aykırı düşmektedir. Bununla birlikte, paranın satın alma gücünün düştüğü enflasyonist dönemlerde finansal tabloların işletmelerin gerçek finansal durumunu göstermesi yanında işletmelerin finansal yapılarının sağlamlaştırılması ve finansman sorunlarına çözüm getirilmesi amacıyla yeniden değerlendirme işlemlerine izin verilmesi gerekir (Temizer, 1998: 53).

Yeniden değerlendirme işlemi, finansal tablo kalemlerinin tamamına uygulanabileceği gibi bir kısmına da uygulanabilir. Finansal tablo kalemlerinin tamamına uygulanan yeniden değerlendirme, enflasyon muhasebesine yaklaşan bir nitelik taşır (Güvemli, 1998: 45). Ülkemizde sadece amortismanına tabi varlıkları kapsamına alan yeniden değerlemenin tanımı, Vergi Usul Kanunu'nun 298. maddesinde işletmelerin bilançolarına dahil amortismanına tabi varlıklar ve bu varlıklar üzerinden ayrılmış olan birikmiş amortismanların yeniden değerlendirme oranı ile çarpılarak değerlendirilmesi biçiminde yapılmıştır.

Ülkemizde, yeniden değerlendirme işleminin önemi ve özelliği yıllar önce hissedilmiştir. Ancak, yeniden değerlendirme uygulaması, 1984 yılından itibaren sürekli olarak uygulanabilir bir niteliğe kavuşmuştur.

Yeniden değerlendirme, sadece amortismanına tabi varlıklara ilişkin olarak enflasyon muhasebesine bir örnektir. Yeniden değerlendirme, bir endeksleme uygulaması olup mükelleflere enflasyon nedeniyle amortismanına tabi varlıklarında ortaya çıkan değer artışını finansal tablolarda gösterme ve amortisman hakkı vermektedir (Erdem, 1997: 115).

2.1. Yeniden Değerleme Uygulamasının Kapsamı

Bilanço esasına göre defter tutup ta tam ve dar mükellefiyet esasına göre vergilendirilen gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, kanunda öngörülen usuller çerçevesinde yeniden değerlendirme yapabilmektedir. Kurumlar vergisi mükellefi olan

ve sermayesinin tamamı devlete ait olan iktisadi devlet teşekküllerinin, yeniden değerlendirme yapmaları zorunlu olup bunun dışında kalanların yeniden değerlendirme yapıp yapmamaları ihtiyaridir. Yeniden değerlendirme mükelleflerin vergi yükünü azalttığından, mükelleflerin yeniden değerlendirme yapmaları onların lehine olacaktır. Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nde yeniden değerlendirme yapma zorunluluğu getirilmiştir (Arslan, 1998: 106).

Vergi Usul Kanunu'nda yeniden değerlemeye tabi tutulabilecek iktisadi varlıklar; boş arsa ve arazi dışındaki gayrimenkuller, gayrimenkullerin ayrılmaz parçaları (tamamlayıcıları), gayrimenkullerin ayrıntıları (teferruatları), tesis, makine ve cihazlar, gemiler, diğer taşıtlar, demirbaşlar, iktisadi varlıkların işletmelerin bilançolarına dahil edilmelerine kadar ortaya çıkan kredi faizleri ve kur farkları ile gayrimenkullerin genişletilmesi veya değerlerinin sürekli olarak artırılması amacıyla yapılan ve duran varlığın maliyetine yüklenen giderler, 1998 yılı ve sonrasında aktife giren özel maliyet bedelleri olarak sıralanmıştır.

2.2. Yeniden Değerleme Uygulamasının Esasları

Yeniden değerlendirme uygulaması sırasında göz önünde bulundurulması gereken esaslar vardır. Bu esaslar, aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

i) İktisadi varlığın işletmeye dahil, işletmenin bilançosuna kayıtlı ve amortismanına tabi bir varlık olması gerekir.

ii) Yeniden değerlendirme, hesap dönemi sonu itibarıyla yapılır. Hesap dönemi içinde aktife giren amortismanına tabi iktisadi varlıklar, o yıl yeniden değerlemeye tabi tutulmazlar. Kendilerine özel hesap dönemi tayin olunan mükellefler ise, hesap dönemlerinin başladığı tarihten önce edinerek aktife kaydettikleri amortismanına tabi iktisadi varlıklarını yeniden değerlemeye tabi tutabilirler.

iii) Yeniden değerlendirme işlemi, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim (Ekim ayı dahil) ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hesaplanan toptan eşya fiyat endeksinde ortaya çıkan ortalama fiyat artış oranı esas alınarak yapılır. Bu oran, Maliye Bakanlığı tarafından her yıl Aralık ayının 15. gününe kadar Resmi Gazete'de ilan edilir. Her yılın yeniden değerlendirme oranı, ancak o yıla ait değerlemede dikkate alınabilir. Kendilerine özel hesap dönemi tayin olunan mükelleflerin, yapacakları yeniden değerlemede bu hesap döneminin başladığı takvim yılına ait yeniden değerlendirme oranını kullanmaları gerekir.

iv) Yeniden değerlendirme kapsamına giren amortismanına tabi iktisadi varlıkların, tamamı veya bir kısmı yeniden değerlemeye tabi tutulabilir (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No.: 151).

v) Yeniden değerlemenin herhangi bir yıl yapılmaması veya değerlendirme oranının düşük uygulanması halinde daha sonraki yıllarda yapılacak yeniden değerlemede, bu düşüklük veya yapılamama durumu göz önüne alınmaz.

vi) Amortismanına tabi iktisadi varlıklar için önceki yıllar ayrılmayan veya eksik ayrılan amortismanlar, ayrılmış gibi kabul edilerek yeniden değerlendirilebilir (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No.: 151). Hiç amortisman ayrılmamış olduğu durumda amortisman oranı olarak, ya söz konusu iktisadi varlık için kanunda öngörülen en yüksek oran ya da mükellefin aynı dönemde benzer iktisadi varlıklar için uyguladığı amortisman oranının esas alınması gerekir. Ayrıca, amortisman hesaplama yöntemlerinden normal amortisman hesaplama yöntemi seçilmelidir (Şeker, 1996: 28).

vii) Yeniden değerlendirme uygulaması sonucunda değer artışı ortaya çıkmaktadır. Bu değer artışına, yeniden değerlendirme değer artış fonu (YDDAF) adı verilmektedir. 06.07.1994 tarih ve 21982 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4008 sayılı kanunun 9. maddesiyle değiştirilen mükerrer 298/1-7. madde hükmü uyarınca, gelir vergisi mükelleflerinin YDDAF’nu başka bir hesaba aktarmaları veya sermayeye ilave etmeleri halinde çekilen veya sermayeye ilave edilen YDDAF, işlemin yapıldığı dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulmaktadır. Bu yönüyle yeniden değerlendirme, gelir vergisi mükellefleri için tamamen bir vergi erteleme uygulaması olmaktadır (Eyimaya, 2000: 43). Kurumlar vergisi mükellefleri, pasifte özel bir fon hesabında tuttukları YDDAF’nun tamamını veya bir kısmını sermayelerine ilave edebilirler. Sermayeye eklenen YDDAF, ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş kıymet olarak kabul edilir ve vergiye tabi tutulmaz. YDDAF, kurumlar vergisi mükellefleri tarafından sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba aktarılabilir veya işletmeden çekilebilir. Bu durumda YDDAF, işlemin yapıldığı dönemin kazancı ile ilişkilendirilmeksizin vergiye tabi tutulmaktadır (Vergi Usul Kanunu mük. mad. 298/1-7).

viii) Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, bina, arsa ve araziler hariç yeniden değerlemeye tabi tuttukları iktisadi varlıklarını yeni değerleri üzerinden amortismanına tabi tutabilirler (Vergi Usul Kanunu mük. mad. 298/1-4).

ix) Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi varlıkların her birine isabet eden değer artışları ile bunların hesaplanma biçimlerinin, yeniden değerlendirme yapan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin amortisman kayıtlarında ayrıntılı olarak gösterilmesi gerekir (Vergi Usul Kanunu mük. mad. 298/1-8).

x) İktisadi varlıkların satışı sırasında sermayeye ilave edilmeyen YDDAF, birikmiş amortismanlar gibi işleme tabi tutulur. Ayrıca, yeniden değerlendirme uygulaması, satıştan doğan kârın yenileme fonu olarak ayrılmasına engel teşkil etmemektedir (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No.: 151).

xi) Yeniden değerlendirme uygulamasına istenilen geçici vergi döneminde başlanabilmekte, ancak bu tercih hesap dönemi sonuna kadar değiştirilememektedir. Bu dönemde kullanılacak yeniden değerlendirme oranı, Maliye Bakanlığı’nca üç aylık dönemler için açıklanan orandır. Kendilerine özel hesap dönemi tayin edilen mükelleflerin, geçici vergi dönemlerinin ilk ayının içinde

bulunduğu dönem için ilan edilen yeniden değerlendirme oranını dikkate almaları gerekir (Gelir Vergisi Genel Tebliği Seri No.: 217).

xii) Ferdi kuruluşların ve şahıs şirketlerin sermaye şirketine devir olması veya dönüşmesi ile ticari bir kuruluşun veraset suretiyle devralınması durumlarında yeniden değerlendirme yapılmak istendiğinde, amortisman tabi iktisadi varlıkların devir veya dönüşüm öncesi değerleri esas alınmaktadır (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No.: 151).

xiii) Tasfiye dönemlerinde yeniden değerlendirme yapıp yapılmayacağı konusunda, Vergi Usul Kanunu'nun 298. maddesi ile 151 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

xiv) Vergiden muaf kurumların yeniden değerlendirme yapıp yapmayacağı konusunda, yasal düzenlemelerde açıklık bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu kurumların yeniden değerlendirme yapmaları, vergi muafılığı nedeniyle vergi kaybına yol açmayacağı için yeniden değerlendirme yapabilirler (Özbalcı, 1998: 689).

xv) Yeniden değerlemeye tabi tutulacak iktisadi varlıkların tutarının belirli bir limiti geçmesi durumunda yeniden değerlendirilmiş iktisadi varlıklar üzerinden amortisman ayrılabilmesi için, yeniden değerlendirme işlemlerinin yeminli mali müşavirlere tasdik ettirilmesi gerekir. Kurumlar vergisi mükelleflerinde YDDAF'nun sermayeye eklenme işinin, bu fonun tutarına bakılmaksızın yeminli mali müşavirlerce tasdik edilmesi gerekmektedir (SM, SMMM ve YMM Kanunu Genel Tebliği Sıra No.: 25).

3. ENFLASYON MUHASEBESİ

Enflasyon muhasebesi, tarihi maliyetlerle değerlendirilmiş işletme varlık ve borçları üzerindeki fiyat değişmelerinin etkisini gösteren ve gerekli önlemleri alarak işletme değerlerinin gerçeği göstermesine imkan veren muhasebe sistemidir (Akdoğan, 1980: 34; Hacırüstemoğlu, 1997: 16). Enflasyon muhasebesinin amacı, enflasyon dönemlerinde farklı satın alma gücüne sahip para birimine göre ifade edilmiş varlık, kaynak, gelir ve giderlerin aynı satın alma gücüne sahip para birimine göre ifade edilmesi ve bu ölçü birimine göre finansal tablolarda sunulmasıdır. Böylece, finansal tabloların, işletmelerin gerçek finansal durumları ve kârlılıklarını göstermesi sağlanmaktadır. Dolayısıyla, enflasyon muhasebesinin konusunu, güvenilir bilgi üretiminde çarpıklıkların giderilmesi ve faaliyet sonuçlarının gerçeği yansıtmasının sağlanması için gerekli düzeltme işlemlerinin yapılması oluşturmaktadır (Satır vd. , 1998: 108).

Enflasyon muhasebesi konusunda yayımlanan Uluslararası Muhasebe Standartları (International Accounting Standards, IAS)'ndan IAS – 29 "Hiper Enflasyon İçerisindeki Ekonomilerde Finansal Raporlama" (International Accounting Standards 1999 (Including IAS 39), 1999) ve henüz yaptırım gücü bulunmayan Türkiye Muhasebe Standartları (TMS)'nden TMS - 2 "Yüksek

Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama" (Türkiye Muhasebe Standartları 1997, 1997) standartları ile SPKrl.'nun adı geçen tebliğinde amortismanına tabi varlıkların enflasyona göre düzeltilmesi aşağıda açıklandığı gibi yapılmaktadır.

Dönem sonu bilançosunda tarihi maliyetleriyle gösterilen amortismanına tabi varlıkların tarihi maliyetleri, bu varlıkların aktife girdikleri tarihten bilançonun düzenlendiği tarihe kadar geçen sürede genel fiyat endeksinde ortaya çıkan değişmelere göre hesaplanan katsayılar uygulanarak düzeltilir. Bu ifade aşağıdaki gibi formüle edilebilir.

Düzeltilmiş Amortismanına Tabi Varlıklar =

$$\frac{\text{Amortismanına Tabi Varlıkların Tarihi Değeri} \times \text{Dönem Sonu Fiyat Endeksi}}{\text{Varlığın İşletmeye Dahil Olduğu Tarihteki Fiyat Endeksi}}$$

Amortismanına tabi varlıkların enflasyona göre düzeltilmesi sırasında, bu varlıklar yeniden değerlendirme işlemine tabi tutulmuş iseler, yeniden değerlendirme tutarları düzeltme işleminde dikkate alınmaz (TMS – 2 mad. 8). Ayrıca, bu varlıkların aktifleştirilme tarihinden sonra maliyetlerine ilave edilen kur farkları ve finansman giderleri de, düzeltme işlemine tabi tutulmamaktadır. Aktifleştirme tarihinden önce varlığın maliyetine dahil edilen kur farkları ve finansman giderlerinin enflasyon üzerinde kalan reel reel kısmı ise, düzeltme işlemine tabi tutulmaktadır (TMS – 2 mad. 13). SPKrl.'nun adı geçen tebliğinin 11. maddesinde, aktifleştirme tarihinden önce veya sonra ortaya çıkan finansman giderlerinin reel kısmının varlığın maliyetine ilave edilerek düzeltme işlemine tabi tutulabileceği belirtilmektedir. Bu maddede finansman giderlerinin reel kısmı, “katlanılan finansman maliyetinin ilgili dönemde gerçekleşen enflasyon oranının üstünde kalan tutarı, aynı anlama gelmek üzere, bir borçla ilgili katlanılan finansman maliyetinin borcun reel değerindeki azalmadan fazla olan tutarı” olarak açıklanmıştır.

Enflasyona göre yapılan düzeltme işlemlerinde amortismanına tabi varlıkların düzeltilmiş değerleri üzerinden ayrılacak olan dönem amortisman giderleri veya itfa payları, ilgili varlığın düzeltilmiş maliyet değerinin ilgili varlığın ekonomik ömrüne bölünmesi suretiyle hesaplanır. Ayrıca, düzeltme işleminin yapıldığı yıl aktife giren amortismanına tabi varlıklar için ayrılacak amortisman giderleri ve itfa paylarının hesaplanmasında, varlığın aktifte kaldığı süre göz önünde bulundurulmalıdır. Gerek TMS – 2 gerekse IAS – 29’da, amortismanına tabi varlıkların amortisman süreleri hakkında her hangi bir açıklama yer almamaktadır. Ancak, IAS – 4 “Amortismanların Muhasebeleştirilmesi” standardında, amortismanına tabi varlıkların amortisman sürelerinin hesaplanmasında ekonomik ömürlerinin dikkate alınacağı belirtilmiştir (Ünal, 1992: 36). TMS – 9 “Amortisman Muhasebesi” standardında ise, IAS – 9’da geçen ekonomik ömür ile aynı anlamda kullanılmış olan hizmet süresi içinde amortismanına tabi varlıkların

amorti edilecekleri ifade edilmiştir (Türkiye Muhasebe Standartları 1997, 1997: 123). SPKrl.'nin adı geçen tebliğinin 24. maddesinde yer alan açıklamalardan amortisman süresinin hesaplanmasında, varlıkların ekonomik ömürlerinin dikkate alınacağı sonucu çıkarılmaktadır.

Bilindiği gibi ülkemizde muhasebe uygulamalarına yön veren vergi kanunlarımız gereği varlıkların amortisman süresi, genellikle 5 yıl (01.01.1995 tarihinden önce 4 yıl) ile sınırlandırılmış durumdadır. Bu da, işletmeleri varlıklarının ekonomik ömürlerini hesaplamadan 5 yılda amorti etmeye yöneltmektedir. Söz konusu sınırlama mali kârın hesaplanmasında uyulması gereken bir kural olmakla birlikte, ülkemizde son zamanlarda etkisi azalmaya başlamasına rağmen vergi muhasebesi anlayışının hakim olması nedeniyle işletmelerin ticari kârın hesaplanmasında da vergi mevzuatı hükümlerine uydukları gözlenmektedir. Bu nedenle, enflasyona göre yapılacak düzeltme işlemleri ilk kez yapıldığında geleneksel gelir tablosunda yer alan amortisman giderlerinin vergi mevzuatımızın amortisman süresine ilişkin düzenlemelerine uyularak ayrılması halinde, amortisman tabi varlıkların ekonomik ömürlerine göre hesaplanacak yeni oranlar üzerinden geçmişe yönelik olarak amortisman tabi tutulmaları gerekmektedir. Takip eden uygulamalarda da amortisman giderleri, varlığın tarihi maliyetinin enflasyona göre düzeltilmiş değeri üzerinden ekonomik ömre göre bulunan oran dikkate alınarak hesaplanır.

4. SERMAYENİN KORUNMASI

Temel amaçları kâr elde etmek olan işletme sahip veya sahipleri, en azından uzun bir süre işletmeye sağlamış oldukları sermayenin başlangıçtaki satın alma gücünün veya kaynakların yatırıldığı varlıkların üretim güçlerinin korunmasını isterler. Sermayenin korunması deyince, işletmelerde tüketilen üretim faktörlerinin işletmelerin kendi üretim güçleri ile karşılanması anlaşılmalıdır. Tarihi maliyet muhasebesinde, sermayenin nominal olarak korunması görüşü benimsenmiştir. Enflasyonun olmadığı ortamlarda sermayenin nominal olarak korunması yeterli görülebilir. Ancak, enflasyonun var olduğu ekonomilerde sermayenin nominal olarak korunması yeterli görülmemektedir. Enflasyon dönemlerinde sermayenin nominal olarak korunması esas alındığında ölçülen kâr, enflasyonun neden olduğu fiktif kârlar nedeniyle – borçlanmanın sağladığı satın alma gücü çok yüksek olan işletmeler hariç - genellikle yüksek çıkmaktadır. Bu kâr üzerinden işletmelerin kâr payı dağıtmaya ve vergi ödemeye devam etmeleri, işletmelerin hem üretim güçlerini hem de satın alma güçlerini tehlikeye düşürmektedir. Çünkü, bu dönemlerde ölçülen kâr üzerinden dağıtılan kâr payı ve ödenen vergiler, işletmelerin gerçek dağıtabilecekleri kâr payı veya ödeyebilecekleri vergi değildir. Gerçekte dağıtılan veya ödenen değerler, işletmelerin sermayesidir. Bundan dolayı, enflasyonist dönemlerde sermayenin satın alma gücü veya üretim gücü açısından korunması gerekmektedir.

IAS – 29, TMS – 2 ve SPKrl.’nin adı geçen Tebliği’nde, sermayenin satın alma gücü açısından korunması sağlanmaya çalışılmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi, amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayenin korunabilmesi için, bu varlıklar üzerinden ayrılan amortisman giderlerinin reel gider etkilerini yansıtabilecek biçimde varlığın tarihi maliyetinin enflasyona göre düzeltilmiş değeri üzerinden ayrılması gerekir. Yeniden değerlendirme uygulaması, kısmi enflasyon muhasebesi özelliği taşımakta olup kapsamına giren amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayenin satın alma gücü açısından korunmasını sağlamaktadır.

5. YENİDEN DEĞERLEME UYGULAMASININ SERMAYEYİ KORUYUCU ETKİSİNİN ÖLÇÜLMESİ

Yeniden değerlendirme uygulamasında amortisman tabi duran varlıkların aktifte girdikleri yılda kayıtlı değerleri üzerinden belirli bir oranda gider veya maliyet yazıldıktan sonra takip eden yıllarda gider ya da maliyet yazılacak kısmın hesaplanmasına esas alınacak kayıtlı değer, o yılın reel rakamlarına yaklaştırılması için revize edilmektedir. Bu uygulamayla, amortismanların gerçek değerlerine yakın değerlerle ayrılması sağlanmaktadır. Bu durum da, işletmelerde fiktif kârların ortaya çıkmasını engelleyerek işletmelerin ödemesi gereken vergi ve kâr paylarının gerçek değerleri üzerinden ödenmesini sağlamaktadır. Böylece, yeniden değerlendirme yapılmaması durumunda tarihi maliyet değeri üzerinden ayrılan yetersiz amortisman nedeni ile sermaye kaybına engel olunmakta ve işletme varlıklarının yenilenmesi için gereken fon işletme tarafından karşılanmış olmaktadır (Altuğ ve Ayboğa, 1996: 239-240; Akgün, 1998: 104; Erol, 2000: 186).

Yeniden değerlendirme uygulamasının kapsamına giren varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisinin ölçülmesinde, öncelikle işletmelerin bu vergisel önlemden yararlanmaları ve yararlanmamaları durumları ile enflasyon muhasebesi uygulanması durumunda ortaya çıkan amortisman giderleri hesaplanmıştır. Daha sonra, bu değerler, vergisel önlemin ilgili olduğu varlıklar için ayrılan enflasyona göre düzeltilmiş amortisman giderlerine bölünerek bu uygulama türlerinde varlıklara yatırılan sermayenin korunma derecesi tespit edilmiştir. Son olarak da, vergisel önlemden yararlanılmaması ve yararlanılması durumlarındaki amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayenin korunma dereceleri karşılaştırılarak vergisel önlemin sağladığı ilave koruma konusunda bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, enflasyon oranı ve yeniden değerlendirme oranları gibi Türkiye’nin geçmiş yıllardaki şartları göz önünde bulundurulmuş ve inceleme geçmişe yönelik olarak yapılmıştır.

YDDAF’nun sermayeye ilave edilmesi veya öz kaynaklar grubu içinde ayrı bir hesapta tutulması durumunda yeniden değerlendirme uygulamasının kapsamına giren varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, aşağıda verilen örnek uygulamalardan yola çıkılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Örnek 1: A Anonim Şirketi'nin, Temmuz 1997 tarihinde 100 TL.'na aldığı bir makinesi için %20 amortisman oranına göre amortisman ayrılmakta ve makinenin hurda değeri bulunmamaktadır. İşletme, 1998 yılından itibaren yeniden değerlendirme yapmakta olup makinenin ekonomik ömrü 5 yıldır.

YDDAF'nun sermayeye ilave edilmesi veya öz kaynaklar grubu içinde ayrı bir hesapta tutulması halinde yeniden değerlendirme uygulamasının kapsamına giren varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisinin ölçülebilmesi için öncelikle yeniden değerlendirme yapılmaması ve normal amortisman yöntemi, yeniden değerlendirme yapılmaması ve azalan bakiyeler amortisman yöntemi, yeniden değerlendirme yapılması ve normal amortisman yöntemi, yeniden değerlendirme yapılması ve azalan bakiyeler amortisman yöntemi ile enflasyon muhasebesi uygulanması ve normal amortisman yönteminden oluşan uygulama türlerine göre yıllar itibariyle ayrılması gereken amortisman giderlerinin hesaplanması ve bunların aynı satın alma gücüne sahip para birimine göre ifade edilmesi gerekir. Söz konusu uygulama türlerine göre yıllar itibariyle ayrılması gereken amortismanlar, Tablo 1, 2, 3, 4 ve 5'de gösterildiği gibi hesaplanmaktadır.

Tablo 1: YENİDEN DEĞERLEME YAPILMAMASI VE NORMAL AMORTİSMAN YÖNTEMİNE GÖRE AMORTİSMAN AYRILMASI

YILLAR	TARİHİ DEĞER (TL)		AMORT. ORANI (%)		AMORT. GİDERİ (TL)
1997	100	x	0.20	=	20
1998	100	x	0.20	=	20
1999	100	x	0.20	=	20
2000	100	x	0.20	=	20
2001	100	x	0.20	=	20

Tablo 2: YENİDEN DEĞERLEME YAPILMAMASI VE AZALAN BAKİYELER AMORTİSMAN YÖNTEMİNE GÖRE AMORTİSMAN AYRILMASI

YILLAR	TARİHİ DEĞER (TL)		BİRİKMİŞ AMORT. (TL)		AMORT. AYRILAN DEĞER (TL)		AMORT. ORANI (%)		AMORT. GİD. (TL)
1997	100	-	-	=	100	x	0,40	=	40
1998	100	-	40	=	60	x	0,40	=	24
1999	100	-	64	=	36	x	0,40	=	14
2000	100	-	78	=	22	x	0,40	=	9
2001	100	-	87	=	13	x	-	=	13

Tablo 3: YENİDEN DEĞERLEME YAPILARAK NORMAL AMORTİSMAN YÖNTEMİNE GÖRE AMORTİSMAN AYRILMASI

Yıllar	Makinenin Kayıtlı Değeri			Birikmiş Amort. Kayıtlı Değeri			AAD (TL)	AO (%)	AG (TL)	YDS NAD (TL)	YDÖN AD (TL)	YDDAF (TL)				
	YDÖ (TL)	YDO (%)	YDS (TL)	YDÖ (TL)	YDO (%)	YDS (TL)										
1997	100	x	-	=	-		100	x	0,20	=	20	-	=	-		
1998	100	x	1,778	=	178	20	178	x	0,20	=	36	142	-	80	=	62
1999	178	x	1,521	=	270	71	270	x	0,20	=	54	162	-	107	=	56
2000	270	x	1,560	=	422	162	422	x	0,20	=	84	169	-	108	=	61
2001	422	x	1,532	=	646	338	646	x	0,20	=	129	129	-	84	=	45

Tablo 4: YENİDEN DEĞERLEME YAPILARAK AZALAN BAKİYELER AMORTİSMAN YÖNTEMİNE GÖRE AMORTİSMAN AYRILMASI

Yıllar	Makinenin Kayıtlı Değeri			Birikmiş Amort. Kayıtlı Değeri			AAD (TL)	AO (%)	AG (TL)	YDS NAD (TL)	YDÖN AD (TL)	YDDAF (TL)				
	YDÖ (TL)	YDO (%)	YDS (TL)	YDÖ (TL)	YDO (%)	YDS (TL)										
1997	100	x	-	=	-		100	x	0,40	=	40	-	=	-		
1998	100	x	1,778	=	178	40	107	x	0,40	=	43	107	-	60	=	47
1999	178	x	1,521	=	270	114	97	x	0,40	=	39	97	-	64	=	33
2000	270	x	1,560	=	422	212	91	x	0,40	=	36	91	-	58	=	33
2001	422	x	1,532	=	646	367	84	x		=	84	84	-	55	=	29

Tablo 3 ve 4'de YDÖ: Yeniden Değerleme Öncesi, YDO: Yeniden Değerleme Oranını, YDS: Yeniden Değerleme Sonrası, AAD: Amortisman Ayrılacak Değer, AO: Amortisman Oranı, AG: Amortisman Gideri, YDSNAD: Yeniden Değerleme Sonrası Net Aktif Değer, YDÖNAD: Yeniden Değerleme Öncesi net Aktif Değer ve YDDAF: Yeniden Değerleme Değer Artış Fonunu göstermektedir.

Tablo 5: ENFLASYON MUHASEBESİ UYGULANMASI DURUMUNDA NORMAL AMORTİSMAN YÖNTEMİNE GÖRE AMORTİSMAN AYRILMASI

YILLAR	TARİHİ DEĞER (TL)	DÜZELTME KATSAYISI (1)	DÜZELTİLMİŞ DEĞER (TL)	AMORT. ORANI (%)	AMORT. GİD.(TL)				
1997	100	x	1,33	=	133	x	0,10	=	13
1998	100	x	2,05	=	205	x	0,20	=	41
1999	100	x	3,34	=	334	x	0,20	=	67
2000	100	x	4,43	=	443	x	0,20	=	89
2001	100	x	8,35	=	835	x	0,30	=	250(2)

Uygulama türlerine göre yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin 2001 yılı sonundaki paranın satın alma gücüne göre düzeltilmesi işlemi ise aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi yapılmaktadır.

Tablo 6: UYGULAMA TÜRLERİNE GÖRE YILLAR İTİBARIYLA AYRILAN AMORTİSMAN GİDERLERİNİN 2001 YILI SONUNDAKİ PARANIN SATIN ALMA GÜCÜNE GÖRE DÜZELTİLMESİ

UYGULAMA TÜRLERİ	YILLAR	AMORT. GİD. (TL)		DÜZELTME KATSAYISI (3)		DÜZELTİLMİŞ AMORT. GİD. (TL)
Yeniden Değerleme Yapılmaması ve Normal Amortisman Yöntemi	1997	20	x	6,29	=	126
	1998	20	x	4,08	=	82
	1999	20	x	2,50	=	50
	2000	20	x	1,89	=	38
	2001	20	x	1,00	=	20
	Toplam	100				
Yeniden Değerleme Yapılmaması ve Azalan Bakiyeler Amortisman Yöntemi	1997	40	x	6,29	=	252
	1998	24	x	4,08	=	98
	1999	14	x	2,50	=	35
	2000	9	x	1,89	=	17
	2001	13	x	1,00	=	13
	Toplam	100				
Yeniden Değerleme Yapılması ve Normal Amortisman Yöntemi	1997	20	x	6,29	=	126
	1998	36	x	4,08	=	147
	1999	54	x	2,50	=	135
	2000	84	x	1,89	=	159
	2001	129	x	1,00	=	129
	Toplam	323				
Yeniden Değerleme Yapılması ve Azalan Bakiyeler Amortisman Yöntemi	1997	40	x	6,29	=	252
	1998	43	x	4,08	=	175
	1999	39	x	2,50	=	98
	2000	36	x	1,89	=	68
	2001	84	x	1,00	=	84
	Toplam	242				
Enflasyon Muhasebesi Uygulanması Durumunda Normal Amortisman Yöntemi	1997	13	x	6,29	=	82
	1998	41	x	4,08	=	167
	1999	67	x	2,50	=	168
	2000	89	x	1,89	=	168
	2001	250	x	1,00	=	250
	Toplam	460				

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi yeniden değerlendirme yapılarak normal ve azalan bakiyeler amortisman yöntemlerine göre amortisman ayrılması durumunda yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin 2001 yılı sonundaki paranın satın alma gücüne göre düzeltilmiş değerleri toplamı, sırasıyla 696 TL. ve 677 TL.'dir. Bu değerler, yeniden değerlendirme yapılmaması durumunda normal ve

azalan bakiyeler amortisman yöntemlerine göre yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin 2001 yılı sonundaki paranın satın alma gücüne göre ifade edilmiş değerleri toplamlarından daha fazladır. Ancak, enflasyon muhasebesinin uygulanması durumunda yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin 2001 yılı sonundaki paranın satın alma gücüne göre ifade edilmiş değerleri toplamı olan 835 TL.'den daha azdır.

Yeniden değerlendirme yapılması durumunda normal amortisman yöntemine göre yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, yaklaşık %83 (696 TL. / 835 TL.)'dür. Bu %83'lük oran, yeniden değerlendirme yapılmaması durumunda yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi olan yaklaşık %38 (316 TL. / 835 TL.)'den %45 (%83 - %38) daha fazladır. Yeniden değerlendirme yapılması durumunda azalan bakiyeler amortisman yöntemine göre yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi ise, yaklaşık %81 (677 TL. / 802 TL.)'dir. Bu %81'lik oran, yeniden değerlendirme yapılmaması durumunda yıllar itibariyle ayrılan amortisman giderlerinin varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi olan yaklaşık %50 (415 TL. / 835 TL.) oranından %31 (%81 - %50) daha fazladır. Ancak, %83 ve %81'lik oranlar, enflasyon oranının sırasıyla 1997'de %91, 1998'de %54,3, 1999'da %62,9 2000'de %32,7 ve 2001'de %88,6 olduğu bir ortamda, amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayenin aşınmasını önlemede yetersiz kalmaktadır. Çünkü, bu durumda da, 2001 yılı sonundaki paranın satın alma gücüne göre varlıklara yatırılan sermaye, normal amortisman yönteminde 139 TL. (835 TL. – 696 TL.) yani yaklaşık %17 (%100 - %83) oranında aşınmaktadır. Azalan bakiyeler amortisman yönteminin kullanılması durumunda ise, varlıklara yatırılan sermaye 158 TL. (835 TL. – 677 TL.) yani yaklaşık %19 (%100 - %81) oranında aşınmış olmaktadır. Başka bir ifadeyle, 100 TL.'na alınan bir duran varlığın normal amortisman yönteminde 83 TL. amortisman yoluyla karşılanabilmekte, 17 TL. ise fiktif kâr biçiminde vergi ve kâr payı olarak işletme dışına çıkarak amortisman tabi varlıklara yatırılan sermaye %17 oranında aşınmış olmaktadır. Azalan bakiyeler amortisman yönteminde ise, 100 TL.'na alınan bir duran varlığın 81 TL. amortisman yoluyla karşılanabilmekte, 19 TL. ise fiktif kâr biçiminde vergi ve kâr payı olarak işletme dışına çıkarak amortisman tabi varlıklara yatırılan sermaye %19 oranında aşınmış olmaktadır.

Örnek 2: Temmuz 1984 tarihinden Temmuz 1996 tarihine kadar her yıl aynı ayda 100 TL.'na satın alındığı varsayılan bir amortisman tabi varlığa yatırılan sermayenin korunmasında, amortisman giderlerinin sağladığı vergi ve kâr payı tasarrufları açısından yeniden değerlendirme uygulamasının varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, uygulama türlerine göre aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi olmuştur (4).

Tablo 7:1984-1996 YILLARI ARASI UYGULAMA TÜRLERİNE GÖRE AMORTİSMAN GİDERLERİNİN ÖZ KAYNAKLARI KORUYUCU ETKİSİ

UYGULAMA TÜRLERİ	Yeniden Değerleme Yapılmaması ve Normal Amortisman Yöntemi (%)	Yeniden Değerleme Yapılmaması ve Azalan Bakiyeler Amortisman Yöntemi (%)	Yeniden Değerleme Yapılması ve Normal Amortisman Yöntemi (%)	Yeniden Değerleme Yapılması ve Azalan Bakiyeler Amortisman Yöntemi (%)
	YILLAR			
1984	59	70	82	85
1985	57	69	77	81
1986	51	66	78	82
1987	43	56	79	78
1988	46	59	84	83
1989	50	64	86	86
1990	46	60	80	81
1991	44	59	79	80
1992	41	56	78	79
1993	38	54	82	81
1994	41	56	85	84
1995	35	50	80	80
1996	35	48	83	81

Tablo 7’de de görüldüğü gibi yeniden değerlendirme yapılması halinde hem normal amortisman yöntemi hem de azalan bakiyeler amortisman yönteminin kullanıldığı durumda amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayenin korunma oranı, yeniden değerlendirme yapılmaması durumuna göre yüksek olmaktadır. Ancak, yeniden değerlendirme yapılarak normal ve azalan bakiyeler amortisman yöntemlerine göre amortisman ayrılması durumlarının her ikisinde de, varlıklara yatırılan sermayenin tam olarak korunması söz konusu değildir.

Buraya kadar anlatılanlarla yeniden değerlendirme uygulamasının varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, YDDAF’nun sermayeye ilave edilmesi veya öz kaynaklar grubu içinde ayrı bir hesapta tutulması açısından incelenmiş olup bu koruyucu etki, YDDAF’nun sermayeye ilave dışında işletmeden çekilmesi, başka bir hesaba aktarılması veya amortisman tabi duran varlığın satışı halinde birikmiş amortismanlar gibi işlem görmesi durumunda farklı olacaktır. Bu durumda, yeniden değerlendirme uygulamasının varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, yeniden değerlendirme yapılmaması durumuna göre daha fazla, YDDAF’nun sermayeye ilave edildiği duruma göre ise daha az olmaktadır. Çünkü, YDDAF’nun sermayeye ilave dışında işletmeden çekilmesi, başka bir hesaba aktarılması veya amortisman tabi duran varlığın satışı halinde birikmiş amortismanlar gibi işlem görmesi durumunda yeniden değerlendirme uygulaması, işletmelerde sadece vergi ve kâr payı ödemelerinin ertelenmesine neden olmaktadır. Vergi ve kâr payı ödemelerinin ertelenmesinin de, az da olsa sermayeyi koruyucu özelliği

bulunmaktadır. Bu koruyucu etki, YDDAF'nun işletmeden çekildiği yıllara bağlı olarak değişmektedir. Temmuz 1996 tarihinde 100 TL.'na alınan bir makine için 1997 yılından itibaren yeniden değerlendirme yapılarak amortisman ayrılması ve yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan önceki yıllara ait fonun 1998, 1999 ve 2000 yılı sonu itibariyle işletmeden çekilmesi halinde yeniden değerlendirme uygulamasının bu yıllar için kapsamına giren varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, normal amortisman yönteminin kullanıldığı durumda net (yeniden değerlendirme yapılması durumunda sermaye korunma oranı – yeniden değerlendirme yapılmaması durumunda sermaye korunma oranı) olarak sırasıyla %2, %10 ve %21 olmaktadır. Azalan bakiyeler amortisman yönteminin kullanıldığı durumda ise sırasıyla %7, %8 ve %15'dir. 2000 yılı sonunda yeniden değerlendirme yapıldıktan sonra YDDAF'nun tamamının işletmeden çekilmesi halinde yeniden değerlendirme uygulamasının varlığa yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, normal amortisman yönteminin kullanıldığı durumda net olarak %14, azalan bakiyeler amortisman yönteminin kullanıldığı durumda ise %11 olmaktadır (Uluslan, 2001: s. 210).

VI. SONUÇ

Yıllar itibariyle enflasyon oranının 1984'de %49,53, 1985'de %41,63, 1986'da %27,93, 1987'de %36,77, 1988'de %64,55, 1989'da %62,30, 1990'da %48,60, 1991'de %59,20, 1992'de %61,40, 1993'de %60,30, 1994'de 149,60, 1995'de %65,60, 1996'da %84,90, %1997'de %91, 1998'de %54,3, 1999'da %62,9 2000'de %32,7 ve 2001'de %88,6 olduğu bir ortamda, yeniden değerlendirme oranlarının 1984'de %37,5, 1985'de %35,9, 1986'da %21,7, 1987'de %29,1, 1988'de %63,2, 1989'da %70,4, 1990'da %55,5, 1991'de %54,1, 1992'de %61,50, 1993'de %58,4, 1994'de 107,60, 1995'de %99,50, 1996'da %72,8, %1997'de %80,4, 1998'de %77,8, 1999'da %52,1 2000'de %56 ve 2001'de %53,2 olması durumunda yeniden değerlendirme uygulamasının kapsamına giren varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi, yeniden değerlendirme yapılmamasına oranla daha fazla olmaktadır. Ancak, yine de varlıklara yatırılan sermayenin aşınması tam olarak önlenememektedir. Bunun nedeni ise, amortisman tabi duran varlığın aktifte girdiği ilk yıl yeniden değerlendirme yapılmaması ve yeniden değerlendirme oranlarının enflasyon oranını tam olarak yansıtmamasıdır. Yeniden değerlendirme uygulaması yıl sonu itibariyle yapılmasına rağmen, yeniden değerlendirme oranı yeniden değerlemenin yapıldığı yılın Ekim ayında bir önceki yılın Ekim ayına göre ortaya çıkan fiyat değişimlerine göre belirlenmektedir. Sonuç olarak, YDDAF'nun sermayeye ilave edilmesi veya öz kaynaklar grubu içinde ayrı bir hesapta tutulması halinde yeniden değerlendirme uygulaması, enflasyona bağlı olarak amortisman tabi varlıklara yatırılan sermayede ortaya çıkan aşınmayı büyük ölçüde önlemektedir. Yeniden değerlendirme uygulamasının kapsamına giren varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi konusunda sağladığı avantaj, finansman gider kısıtlaması uygulaması ile engellenmeye çalışılmaktadır.

NOTLAR

- (1) Temmuz 1997 tarihinde satın alınan duran varlığın tarihi maliyet değerinin enflasyona göre düzeltilmesinde kullanılan düzeltme katsayıları aşağıda gösterildiği gibi hesaplanmıştır.

Yıllar	İlgili Yıla Ait Aralık Ayı Endeksi		Varlığın İşletmeye Girdiği Tarihteki Endeks		Düzeltilme Katsayısı
1997	787,7	/	593,1	=	1,33
1998	1215,1	/	593,1	=	2,05
1999	1979,5	/	593,1	=	3,34
2000	2626,0	/	593,1	=	4,43
2001	4951,7	/	593,1	=	8,35

- (2) Ayrılan amortisman giderlerinin, makinenin düzeltilmiş değeri olan 835 TL.'ni yansıtması için endekslerden kaynaklanan farktan dolayı düzeltme yapılmıştır.
- (3) 2001 yılı sonundaki paranın satın alma gücüne göre ifade etmede kullanılan düzeltme katsayıları aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

Yıllar	2001 Yılı Aralık Ayı Endeksi		İlgili Yılı Ait Aralık Ayı Endeksi		Düzeltilme Katsayısı
1997	4951,7	/	787,7	=	6,29
1998	4951,7	/	1215,1	=	4,08
1999	4951,7	/	1979,5	=	2,50
2000	4951,7	/	2626,0	=	1,89
2001	4951,7	/	4951,7	=	1,00

- (4) Tablo 7'nin oluşturulmasında, önceki örnekte verilen hesaplama tarzı kullanılmış olup bu hesaplama işlemleri her yıl için ayrı ayrı yapılmıştır. Temmuz 1984'den Temmuz 1994 yılına kadar alınan varlıklarda yeniden değerlendirme uygulamasının, bu uygulama kapsamına giren amortisman tabii varlıklara yatırılan sermayeyi koruyucu etkisi incelenirken, amortisman süresi ve ekonomik ömür aynı olup 4 yıl olarak alınmıştır. Temmuz 1995 ve Temmuz 1996 yıllarında alınan varlıklarda ise amortisman süresi ve ekonomik ömür 5 yıldır.

Kaynakça

- Akdoğan, Nalan *Enflasyon Muhasebesi*, Mali Bilimler Meslek Yüksek Okulu Yayınları No.: 1, Ankara.
- Akgün, Ali İhsan (1998), "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 122, 98-122.
- Altuğ, Osman ve Hanifi Ayboğa (1996), *Örneklerle Uygulamalı Şirket Kuruluşları*, İkinci Baskı, Evrim 36, Hukuk Dizi: 1, İstanbul.

- Arslan, Mehmet (1998), “Son Değişikliklere Göre Yeniden Değerleme Uygulaması ve Öneriler (I)”, *Mükellefin Dergisi*, Sayı: 67, 102-116.
- Erdem, Hayrettin (1997), “Vergi Hukukumuzda Enflasyon Muhasebesinin Uygulandığı Durumlar”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 58, 103-116.
- Erol, Can (2000), “İmtiyazlı İşletmelere “Yeniden Değerleme” İle Otofinsanman İmkânı Neden Tanınmıyor?”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 85, 185-188.
- Eyimaya, Üzeyir (2000), “Yeniden Değerleme - 1”, *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*, Sayı: 315, 43-45.
- Gelir Vergisi Genel Tebliği Seri No: 217, 27.12.1998 tarih ve 23566 sayılı *Resmi Gazete*.
- Güvemli, Oktay (1998), *Amortismanlar, Yeniden Değerleme ve Uygulamaları*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, İstanbul.
- Hacırüstemoğlu, Rüstem (1997), *Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları (Türkiye Muhasebe Standardı - 2: Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama)*, Ders Kitapları Anonim Şirketi Tesisleri, İstanbul.
- IASC (1999), *International Accounting Standards 1999 (Including IAS 39)*, London.
- Karayalçın, Yaşar (1988), *Muhasebe Hukuku, << Kavramlar – İlkeler – Başlıca Sorunlar – Yeni Gelişmeler >>*, Genişletilmiş İkinci Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No.: 216, Ankara.
- Karslı, Muharrem (1997), “Enflasyon Muhasebesi (2)”, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/1997/03/24/yazar/karsli.html>, (18.03.2002).
- Kul, Murat (1997), “Enflasyon Muhasebesi Kıprıs’tan Başlıyor”, (Çevrimiçi), <http://milliyet.com.tr/1997/04/07/tekonomi/enflas.html>, (18.03.2002).
- Özbalcı, Yılmaz (1998), *Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Oluş Yayıncılık, Ankara.
- Satır, H., S. Kendirli ve S. Eraslan (1998), “Enflasyonun Varlıklar Üzerindeki Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi”, *Mükellefin Dergisi*, Sayı: 72, 102-108.
- Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği, Seri: XI, No.: 20. “Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ”, 28.11.2001 tarih ve 24597 sayılı *Resmi Gazete*.
- Sermaye Piyasası Kurulu, (2002), “Enflasyon Muhasebesi ve Konsolide Mali Tablolara İlişkin Tebliğlerin Yürürlük Tarihi Değiştirilmiştir”, (Çevrimiçi), <http://www.spk.gov.tr/mevzuat/mevzuatgiris.htm?tur=mevzuat>, (06.03.2002).

- SM, SMMM ve YMM Kanunu Genel Tebliği Sıra No.: 25, 30.12.1999 tarih ve 23922 sayılı *Resmi Gazete*.
- Şeker, Sakıp (1996), “Ayrılmış Sayılan Amortisman Konusu ve Yeniden Değerleme”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 91, ss. 27-29.
- Temizer, Uygur (1998), “4369 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklere Göre Yeniden Değerleme Uygulaması ve Muhasebeleştirilmesi”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 72, ss. 53-61.
- TMMOB, (1997) *Türkiye Muhasebe Standartları 1997*, Ankara: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yayın No.: 32, Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu Seri No.: 1.
- Ulusan, Hikmet (2001), *Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri ve Türkiye’de Uygulanan Vergisel Önlemler*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Ünal, Haluk (1992), “Uluslararası Muhasebe Standardı 4, Amortismanların Muhasebeleştirilmesi Giriş – Açıklama”, A. Hayri Durmuş (der.) *Uluslararası Muhasebe Standartları 1-31*, Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayını No.: 7, İstanbul.
- Vergi Usul Kanunu.
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No.: 151, 15.03.1983 tarih ve 17988 sayılı *Resmi Gazete*.